

Poznámky k dramaturgii priamych televíznych športových prenosov z cyklistiky

Jozef Mergeš

Inštitút slovakistických, mediálnych a knižničných štúdií, Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove
jozef.merges@unipo.sk, jozefmerges@gmail.com

Kľúčové slová: priamy televízny prenos, šport, cestná cyklistika, komentár, mediálny šport, confrontainment

Key words: direct sports broadcasting, sport, cycling, commentary, mediasport, confrontainment

Cyklistický šport je v slovenskom mediálnom prostredí v posledných rokoch reflektovaný čoraz častejšie. Každoročne sa v programe RTVS objavujú prenosy z Le Tour de France či majstrovstiev sveta v cyklistike. Štúdia sa zaoberá identifikáciou základných prvkov dramaturgickej skladby priamych televíznych prenosov z cestnej cyklistiky. Ambíciou článku je poukázať na súčasné trendy súvisiace s vysielaním vybraných cyklistických prenosov.

Pre každý šport vysielaný v mediálnom prostredí platí, parafrázujúc tradičné príslovie o krajoch a mravoch, iný šport, iný mediálny mrav. Predložená štúdia sa primárne pokúša odhaliť a zdôvodniť dramaturgické postupy pri výstavbe programového bloku zachytávajúceho najslávnejšie cyklistické etapové preteky sveta Le Tour de France (ďalej len v tvare TdF) dostupné na Slovensku v televíznom vysielaní verejnoprávnej inštitúcie Rozhlas a televízia Slovenska¹ (ďalej len RTVS).

Teoretickým východiskom príspevku sa stal doterajší výskum mediálneho športu, v ktorom sme sa orientovali najmä na jeho lingvistické dispozície. Pri lingvistickom výskume komentára v priamych televíznych prenosoch sme sa zaoberali najmä komentátorskými prejavmi v priamych prenosoch z futbalových zápasov (porov. Mergeš, 2013a). Danú analýzu predchádzalo vymedzenie štruktúry priameho televízneho športového prenosu ako vopred plánovaného, dramaturgicky upraveného, programového bloku. Ako uvádza nižšie uvedený graf, podľa tohto vymedzenia možno okrem samotného športového zápolenia (Z_1 až Z_n) v priamom televíznom športovom prenose identifikovať predzápasové (PrP), „medzizápasové“ (MP_1 až MP_n) a pozápasové (PoP) typy mediálnych prezentácií (porov. Mergeš, 2013b, s. 916).

$$\text{PrP} \iff Z_1 \iff MP_1 \dots MP_n \iff Z_2 \dots Z_n \iff \text{PoP}$$

Takto koncipovaná štruktúra priameho televízneho športového prenosu je však aplikovateľná len na sekvenčne vysielané hry, prípadne športy, akými sú napríklad futbal, hádzaná, hokej a pod. V spomínaných hrách sa po určitom čase zápolenie preruší², čo sa odráža aj v dramaturgickej výstavbe priameho športového prenosu, a to vysielaním, povedzme, výplnkových mediálnych prezentácií, ktorými môžu byť napríklad analýzy doterajšieho

¹ Aj keď etapové preteky Tour de France vysielala RTVS, podstatná časť vysielania je závislá od vyrábaného medzinárodného prenosu. Práve z tohto dôvodu sa táto štúdia nezaoberala primárne televíziou RTVS (jej prenosy slúžia ako vzorka), ale dramaturgiou priameho cyklistického prenosu vo všeobecnosti. Na miestach, na ktorých RTVS ovplyvňuje dramaturgiu vysielania medzinárodného prenosu pôvodnými vstupmi, to, prirodzene, prízvukujeme.

² V prípade futbalu ide 45 minút hrubého času, v hádzanej 30 minút čistého času, v hokeji 20 minút čistého času.

priebehu zápasu, športový medailón a pod. Existujú však i také hry, prípadne športy, ktorých pravidlá pojem prestávka, a to z pohľadu pravidla vysvetľujúceho prestávku ako oddelenie dvoch, resp. viacerých častí jedného zápasu či súťaže, nepoznajú. Takto vymedzené hry, prípadne športy, teda prebiehajú kontinuálne bez inštitucionálne nariadenej prestávky. Ide napríklad o atletiku, gymnastiku, cyklistiku, šach, biatlon a pod.

Cyklistika ako priestor medzi médiami a športom

Pri analýze ktoréhokoľvek prvku prejavujúceho sa v systéme mediálneho športu je potrebné mať na zreteli metodologické východiská vedúce k všeobecnému chápaniu vzťahov medzi médiami a športom. O samotnej realizácii a výslednej podobe priameho televízneho prenosu rozhodujú viaceré činitele. Na tomto mieste sa pozastavíme pri tých aspektoch mediálneho športu, ktoré v televíznej praxi priamo súvisia s dramaturgickou výstavbou priamych športových prenosov.

Za jeden z primárnych činiteľov podieľajúcich sa na tvare výsledného mediálneho textu možno považovať **pravidlá športu, resp. hry**, ktorý (alebo ktorú) sa pracovníci televíznej stanice rozhodujú zaradiť do programovej štruktúry príslušného média. V tomto prípade si možno všimnúť rozdiely v inštitucionálnej povahe hier spočívajúcej v pravidlách príslušnej hry. Napríklad futbal je hra najčastejšie s jednou polčasovou prestávkou, hokej hrou najčastejšie s dvoma prestávkami, a to s jednou po prvej a po druhej tretine, basketbal hrou najčastejšie s jednou dlhšou prestávkou po druhej štvrtine a s dvoma krátkymi prestávkami po prvej a tretej štvrtine. Samozrejme, okrem počtu, dĺžky a frekvencie prestávok sa dané hry odlišujú aj rozdielnym hracím časom zápasov. Priamy televízny športový prenos sa týmto inštitucionálne daným podmienkam prispôbuje, a to primerane vzhľadom na konkrétnu hru alebo šport.³

Významnú úlohu pri rozhodovaní o zaradení športového prenosu do programovej štruktúry televíznej stanice zohráva aj **tradícia** daného športu na území, pre ktoré je vysielanie určené. V neustále sa vyvíjajúcom sociálno-kultúrnom priestore považujeme niektoré športy za tradičné, iné za netradičné. Tento fakt sa odráža aj v konkrétnom televíznom vysielaní. Slovenské televízne stanice najčastejšie vysielajú priame prenosy z futbalu a hokeja, vo vysielaní sa však v nižšej miere pravidelne objavujú aj prenosy z volejbalu, hádzanej či basketbalu. Za netradičné športy možno v tomto prípade považovať napríklad vodné pólo, curling či gymnastiku⁴. S tradíciou športu úzko súvisí aj **masovosť**, ktorou sa prejavuje. Futbal a hokej považujeme v slovenských podmienkach za masové (väčšinové) športy, naopak, hádzanú, volejbal a basketbal za športy menšinové⁵.

Okrem tradícií jednotlivých športov a hier je pri uvažovaní o dramaturgii priamych športových televíznych prenosov potrebné prízvukovať aj existenciu istých **trendov** podieľajúcich sa na výbere priameho televízneho prenosu. Tendencia zaraďovať do televízneho vysielania určité športy častejšie než iné vychádza najmä zo spoločenského dopytu meraného úspechmi. Záujem o cyklistiku v slovenských médiách vzrástol až po prvých úspechoch Petra Velitsa a konštituoval sa úspechmi cyklistu Petra Sagana na etapových pretekoch TdF 2012.

³ Z histórie športového vysielania sú však známe i prípady, keď sa šport v pravidlách a riadení prispôboval potrebám médií. Ide napríklad o zrušenie strát vo volejbale, vysielanie závažných športových udalostí v hlavnom vysielacom čase, rozvoj a ustanovenie komerčných prestávok v hokeji, tenise a pod.

⁴ Pohľad na tradičnosť sa samozrejme dynamicky vyvíja (napr. gymnastike v minulosti venovali televízie viac priestoru ako v súčasnosti).

⁵ Samozrejme, to platí výlučne pri pohľade na profesionálny šport. Z hľadiska amatérskeho športu možno uvažovať o masovosti aj v prípade volejbalu, o čom svedčia napríklad letné aktivity ľudí v blízkosti vodných plôch určených na relaxáciu. Okrajovými športmi a hrami stojacimi na periférii mediálneho záujmu, akými sú v slovenských podmienkach napríklad kriket, americký futbal, rugby a pod., sa v tomto príspevku nezaobráme.

O realizácii priamych prenosov z významných športových udalostí rozhodujú často aj financie – inými slovami **ekonomická pozícia daného športu**, resp. hry. Ak je cena za práva na priame prenosy z konkrétneho podujatia vysoká, televízia odmietne ich kúpu. Televízie sa v tomto ohľade riadia prirodzenými zákonmi trhu. Napríklad futbalovú kvalifikáciu na Majstrovstvá sveta vo futbale 2014 v Brazílii vysielala sesterská televízna stanica Televízie Markíza Televízia Dajto. Televízia Markíza bola ochotná po úspechu slovenských futbalistov na Majstrovstvách sveta 2010 v Juhoafrickej republike zaplatiť vyššiu sumu ako ponúkala RTVS. Vysielanie futbalových zápasov na komerčnej televíznej stanici znamenalo veľký zásah i do dramaturgickej štruktúry priameho televízneho prenosu.⁶

Poslednú poznámku vo vzťahu k činiteľom podieľajúcich sa na tvare priamych televíznych športových prenosov venujeme **technickému a personálnemu vybaveniu konkrétneho média**. Vo všeobecnosti televízna stanica priamy televízny prenos buď sama produkuje, alebo preberá. Personálnym vybavením média tu máme na mysli osoby, ktoré sa podieľajú na produkcii a vysielaní priameho televízneho športového prenosu. Možnosti technického vybavenia sa dotýkajú napríklad výkonov športových komentátorov. V prípade vlastnej produkcie priameho televízneho prenosu sa komentátor spravidla nachádza na mieste konania podujatia, pri preberaní však podujatie komentuje prevažne zo štúdia televíznej stanice, ktorá prenos preberá. Možno predpokladať, že účasť komentátora priamo na športovisku prináša vyššiu mieru autenticity a presnosti v opisovaní diania ako jeho práca v televíznom štúdiu. Predsa len, pri komentovaní v štúdiu komentátor nedisponuje celkovým pohľadom na hraciu plochu⁷, ale iba výsekom reality, ktorú majú k dispozícii na televíznych obrazovkách aj televízni diváci.

Samozrejme, vyššie uvedený výpočet činiteľov podieľajúcich sa na dramaturgickej výstavbe nie je kompletný, avšak z hľadiska zámeru štúdie ho možno považovať nateraz za funkčne postačujúci.

Ontologické východiská cestnej cyklistiky

Skôr ako sa budeme venovať dramaturgii priamych televíznych prenosov z cestnej cyklistiky, je potrebné pripomenúť niekoľko aspektov určujúcich tento šport a majúci význam z hľadiska mediálneho stvárnenia cestnej cyklistiky v televíznom prostredí. Čo je teda cestná cyklistika? Ako ju médiá prezentujú?

Cyklisti ako hlavní aktéri priameho televízneho prenosu z cestnej cyklistiky sú úzko spätí so sociálno-kultúrnym prostredím, v ktorom preteky prebiehajú, navyše, sú v priamom kontakte s prítomnými divákmi – s publikom, ktoré sa na preteky prišlo pozrieť. Možno tu síce hovoriť o nepísanom vymedzení hraníc, podľa ktorých cyklista patrí na cestu a publikum mimo ňu, avšak tieto hranice nie sú také striktné ako napríklad pri futbalových zápasoch, kde sa hráči pohybujú na ihrisku a v jeho tesnej blízkosti, pričom publikum je zhromaždené na tribúnach. Dôkazom nedodržiavania priestorových vzťahov v štruktúre cyklistických pretekov sú aj pomerne časté zrážky cyklistov s prítomnými divákmi, ktorí svojou nedisciplinovanosťou môžu ovplyvňovať samotný priebeh pretekov.

Cyklisti, tak ako športovci v každom inom športe, súťažia proti sebe, ale zároveň súťažia aj proti krajine, resp. prírode, po pokorení ktorej je v určitom zmysle každý víťazom. Možno práve fakt vyzdvihovania výkonu nad konečný výsledok je dôvodom javu, ktorý by sme mohli definovať ako povzbudzovanie bez hraníc. A. Sekot v súvislosti napríklad s

⁶ Za výstižný príklad potvrdzujúci dramaturgické zásahy do zaužívaného tvaru priameho televízneho prenosu možno považovať prítomnosť choreografa Jána Ďurovčika v štúdiu Televízie Dajto počas vysielania priameho prenosu zo zápasu Bosna a Hercegovina – Slovensko. Ďurovčík tu pôsobil v kontrastnej pozícii s prítomným futbalovým odborníkom Mariánom Zemanom. Vykonával funkciu zástupcu ľudu hodnotiaceho výkony futbalistov v prebiehajúcom zápase z pohľadu laika, fanúšika.

⁷ Hraciu plochu tu chápeme v širšom zmysle, teda ako miesto, kde sa koná udalosť. A tá sa koná aj na lavičke náhradníkov, aj na tribúnach.

futbalovými fanúšikmi pripomína, že tí bývajú silno orientovaní na výhru „svojho“ klubu a vďaka identifikácii s tímom prežívajú jeho úspechy aj neúspechy (Sekot, 2008, s. 147). Daná identifikácia neprebíha samozrejme len na emočnej úrovni, ale aj navonok, čo potvrdzuje aj A. Raney, keď tvrdí, že fanúšikov sa väčšinou netreba nič pýtať, ich postoje sú totiž hrdo signalizované oblečením a módnymi doplnkami (Raney, 2006, s. 315).

Obrázok 1

Obrázok 2

Obrázok 3

Obrázok 4

Cyklistickí fanúšikovia sa, a to kontrastujúco s vyššie uvedenými tvrdeniami, prezentujú primárne ako cyklisti, čo možno potvrdiť častým výskytom fanúšikov oblečených v cyklistických súpravách. Až sekundárne sa orientujú na výhru svojho tímu či obľúbeného jazdca. Fenomén dobroprajného povzbudzovania cyklistov je teda v určitom rozpore s chápaním povzbudzovania napríklad u futbalového fanúšika. Žičlivosť, odjakživa spojenú s cyklistickými pretekmi, možno potvrdiť sériou obrázkov zachytávajúcich atmosféru pretekov. Kým na vyššie uvedenom obrázku 1 vidíme švajčiarskych či britských fanúšikov podporujúcich francúzskeho cyklistu Christopa Riblona, na obrázku 2 už v zadnej časti plánu možno vidieť francúzskych fanúšikov povzbudzujúcich „svojho“ Francúza Riblona. Na obrázku 3 možno pozorovať britskú zástavu zastupujúcu fanúšikov prechádzajúceho britského cyklistu Chrisa Froomea (v žltom tričku), na obrázku 4 však možno registrovať slovenských fanúšikov vehementne podporujúcich spomínaného cyklistu Riblona. Možno sa domnievať, že cyklistickí fanúšikovia z vyššie uvedených obrázkov prežívajú výkon každého cyklistu osobitne a v dobroprajnej nálade⁸, čo sa v dramaturgii priameho prenosu prirodzene odráža vyhľadávaním podobných situácií, a to hlavne na miestach s fyzicky náročným stúpaním. Ak sú teda, ako tvrdí J. Rusnák (2009, s. 207), v prenosoch „dôležité preštrihy na tešiace sa a smútiace publikum“, v súvislosti s vysielaním cyklistických prenosov možno dodať, že dôležité sú tu preštrihy predovšetkým na povzbudzujúce publikum a na výkon individuality.

Cyklistické preteky prebiehajú v relatívne otvorenom priestore (porov. napríklad s halovými hrami) v priestore stoviek km², v ktorom dominuje príroda (obr. 5, 7). Sú to kopce, nížiny, pahorkatiny, ktoré musia cyklisti prekonať. V médiách sa počas cyklistických pretekov často operuje s pojmami **nížinatá etapa** či **horská etapa**, ktoré odzrkadľujú prírodné podmienky, v ktorých etapa prebieha. Nížinatá etapa sa zväčša končí hromadným špurtom, horská etapa prudkým stúpaním. Cyklisti prechádzajú mestami, dedinami, usadlosťami, v ktorých sa sústredia nadšení i menej nadšení diváci pozdravujúci cyklistický pelotón (obr. 6).

Obrázok 5

Obrázok 6

⁸ Aj v cyklistike však občas nastávajú situácie, keď je dobroprajnosť fanúšikov nahradená ich nenávisťou voči pretekárom. Svedčí o tom napríklad prípad tímu Sky na Tour de France 2015, viac informácií online [citované: 2015-10-17]:<http://aktualne.atlas.sk/tdf-chris-froome-aj-riaditel-tour-sa-zhoduju-za-problemy-mozu-media/sport/ostatne/>

Obrázok 7

Etapové preteky profesionálnej súťaže v cestnej cyklistike prebiehajú kontinuálne bez inštitucionálne danej prestávky. V mediálnej praxi však komerčné (resp. súkromné) televízne stanice narúšajú kontinuálnosť priameho prenosu pravidelným vysielaním reklamných blokov (napríklad Eurosport), čím sa priamy prenos umelo člení na kratšie, z pohľadu bežného televízneho diváka ľahšie stráviteľné úseky. Okrem komerčných prestávok je priamy prenos prerušovaný napríklad vopred nakrútenými rozhovormi s účastníkmi pretekov, reportážami zachytávajúcimi atmosféru pretekov a pod.

Tour de France na obrazovkách RTVS – základné východiská

Cyklistické preteky TdF vysielala RTVS v roku 2015 piaty raz po sebe v plnom rozsahu. Táto skutočnosť potvrdzuje tézu, že popularita cyklistiky a mediálny záujem o cyklistické podujatia na Slovensku neustále stúpa, a to najmä zásluhou úspechov slovenských cyklistov v profesionálnom pelotóne⁹. Svedčí o tom napríklad výpočet zazmluvnených priamych prenosov z cyklistiky zo strany RTVS a ostatných slovenských televízií na roky 2015 a 2016 (porov. Timko, 2015).

Počas troch letných týždňov už pravidelne RTVS televíznym divákom ponúka vyše 70 hodín priamych prenosov z najslávnejších cyklistických pretekov sveta¹⁰. V komentovaní priamych prenosov sa v roku 2015 striedali kmeňoví komentátori RTVS Vladimír Genda a Ján Žgravčák¹¹, ktorým v každom prenose vypomáhali odborníci z prostredia cyklistiky, konkrétne novinári z internetového servera cycling-info.sk. Personálne obsadenie komentátorov dopĺňal vopred ohlásený hosť z prostredia cyklistiky. RTVS rámcuje priame prenosy preberané z Francúzska vlastným štúdiom, moderovaným jedným z trojice striedajúcich sa pracovníkov športovej redakcie (Marcel Merčiak, Ľuboš Hlavena, Ján Hudok). V štúdiu vizuálne dominovali cyklistické motívy, napríklad nadrozmerne veľká maketa ozubeného kolesa, mapa trasy daného ročníka pretekov a pod. (obr. 8: televízne štúdio z roku 2013 a obr. 9: modernejšie televízne štúdio z roku 2015).

⁹ Za posledných 8 rokov sa v profesionálnom cyklistickom svete zo Slovákov presadili napríklad Peter a Martin Velitsovci, Juraj a Peter Saganovci, Michael Kolář.

¹⁰ Cyklistické preteky Tour de France sa napríklad v roku 2013 uskutočnili od 29. júna do 21. júla, v roku 2014 od 5. júla do 27. júla.

¹¹ V roku 2013 a 2014 komentovali priame prenosy z Tour de France komentátori Vladimír Genda a Ivan Niňaj.

Obrázok 8

Obrázok 9

Možno povedať, že inšpiráciu väčšiny dramaturgických zásahov do kontinuálnosti prenosov z konkrétnych etáp možno hľadať v **dĺžke** jednotlivých prenosov. RTVS vysielala priame prenosy z TdF väčšinou zhruba od 14:00 do 18:00.¹² Televízie však málokedy vysielajú naživo celú etapu od začiatku do konca. Samotný priamy televízny prenos sa spravidla začína vysielaním vopred zaznamenaných záberov zo startu etapy a záznamom dôležitých udalostí z priebehu pretekov v prvých desiatkach kilometrov¹³. Priamy prenos potom spravidla vrcholí dekorovaním víťaza etapy a cyklistov, ktorí sú v osobitných kategóriách najúspešnejší.

Priamy televízny prenos z cyklistiky v sebe skrýva množstvo úsekov, keď sa z pohľadu televízneho diváka nič dôležité nedeje. Preto je dôležité, aby televízia relatívne dlhý prenos oživovala poskytovaním najčerstvejších informácií zo zákulisia pretekov, ale aj zaradovaním zaujímavostí či kuriozít do štruktúry prenosu¹⁴.

Zvyšovanie autenticity v priamom televíznom prenose z cyklistiky

Počas priebehu jednotlivých etáp TdF zaraďuje RTVS do vysielania viaceré druhy reportáží a iných mediálnych obsahov, ktoré dynamizujú relatívne dlhotrvajúci priamy prenos a posilňujú autenticitu série priamych prenosov ako dramaturgicky upraveného celku. Priamy športový prenos v rámci etapových pretekov totiž funguje ako časť celku, ktorá síce disponuje vlastným, vygradovaným príbehom, ale je tiež súčasťou väčšej množiny priamych prenosov, v ktorej serialita je základným predpokladom konštituovania mediálneho príbehu.

Prvú skupinu tvoria **pôvodné¹⁵ reportáže súvisiace s dňom na danom podujatí**. Tieto reportáže typologicky korešpondujú prevažne s definíciou tzv. „soft news“ („ľahkých správ“), v ktorých je dôraz kladený predovšetkým na hrdinstvo a vyzdvihnutie celebrity (Boyle – Haynes, 2010, s. 169). Sem patria napríklad rozhovory s cyklistami pred etapou či po nej, so športovými riaditeľmi ich tímov, s členmi realizačných tímov.¹⁶ Za reportáže typovo bližšie informačnej než oddychovej línie mediálneho textu možno označiť napríklad reportáže smerujúce do vnútorného zriadenia mediálnej organizácie (práca novinárov, televízna technika a pod.). Funkcia vysielania vyššie spomínaných typov reportáží tkvie vo

¹² Špecifickým (od 2013) sa z tohto pohľadu v poslednom období stáva priamy prenos z poslednej etapy v Paríži spojený s vyhlasovaním víťazov, ktorý bol vysielaný vo večernom hlavnom vysielacom čase (teda aj medzi 19 – 21. hodinou).

¹³ Za také udalosti možno považovať napríklad zrod únikov, keď jeden alebo skupina jazdcov opúšťa pelotón. Samozrejme, patria sem aj nečakané momenty, ako sú zranenia, hromadné pády či iné kuriózne situácie, ktoré dramaticky rozvíjajú konkrétnu etapu.

¹⁴ Tu treba pripomenúť, že dané vsuvky bývajú jednak vytvárané priamo francúzskou réžiou, ktorá produkuje priamy prenos, jednak vlastné reportáže vyrába aj štáb RTVS priamo vo Francúzsku.

¹⁵ Pôvodné z hľadiska RTVS.

¹⁶ V prenosoch sa pravidelne objavujú rozhovory aj s rodinnými príslušníkmi cyklistov (napr. otec Petra Sagana), prípadne s osobnosťami známymi z iných športov (napríklad v roku 2013 sa v reportáži objavila zjazdárka Veronika Zuzulová, v roku 2015 bývalý hokejista Miroslav Šatan).

zvyšovaní informačnej hodnoty a autenticity priameho prenosu. Ide totiž o spravodajské príspevky, ktoré televíznym divákom približujú atmosféru pretekov, ale zároveň môžu ponúkať atraktívny pohľad na bežný deň profesionálneho cyklistu či cyklistického tímu. Napríklad v priamom prenose z 10. etapy ročníka 2013 89 kilometrov pred cieľom (zhruba 150 minút pred ukončením vysielania) zaradila RTVS do vysielania reportáž venovanú cyklistovi Petrovi Velitsovi. Témou reportáže bol jeho voľný deň. Okrem záberov na oddychujúceho a ležiaceho cyklistu, ktorého práve masíroval masér, sa reportáž venovala pocitom pretekára, jeho očakávaniam od budúcich etáp, či historickému zámku, v ktorom cyklista nocoval. Reportáž bola ukončená pozdravom pre divákov RTVS.

RTVS do vysielania počas priameho prenosu niekoľkokrát zaradila aj **pôvodnú reportáž akcentujúcu ľudský výkon**. Počas vysielania priameho televízneho prenosu z 18. etapy TdF RTVS v roku 2013 odvysielala reportáž o vrchu L'Alpe d'Huez. V danej reportáži sa redaktor RTVS Juraj Jedinák (obr. 10) podujal absolvovať stúpanie spolu s bývalým cyklistom a súčasným cyklistickým manažérom Jánom Valachom (obr. 11). Reportáž koncipovaná v podobe cestopisu podrobne predstavila divákovi miesta, ktoré v práve vysielanej etape čakali na profesionálnych cyklistov. Napríklad počas zjazdu z kopca Ján Valach zadýchaným hlasom hodnotil podmienky na trati: „...je tu množstvo zákrut, za ktoré nevidíte, čiže naozaj v tej šesťdesiat – sedemdesiatkilometrovej rýchlosti sa môže urobiť veľa chýb, zatiaľ vidíme, že ten asphalt je dosť kritický, je tu veľa štrku, takže naozaj v tomto zjazde sa môže rozhodnúť...“. Podobne sa v reportáži divákovi prihovára počas autentického ľudského výkonu aj redaktor RTVS, Juraj Jedinák: „...s týmto nádherným kopcom sa spájajú aj príjemné pocity slovenských fanúšikov, v roku 2011 tu Peter Velits predviedol fantastický výkon, keď zhruba v týchto miestach [obr. 12], kde sa práve nachádzame, nastúpil v skupine favoritov, v ktorej práve v tej chvíli išiel. Žiaľ, neskončilo sa to víťazstvom, zvíťazil vtedy Pierre Rolland, ale bol to veľký deň slovenskej cyklistiky a zapísal sa do histórie, pretože Peťo Velits prišiel na skvelom štvrtom mieste...“. Funkcia tohto typu reportáží spočíva najmä v posilňovaní zážitkovej línie priameho prenosu. Dôraz sa v nich kladie na akciu a s ňou súvisiaci autentický dej, nie na informácie. Tento typ reportáží, podobne ako predchádzajúci, možno považovať za blízky informačno-zábavným žánrom postaveným na prelínaní informačnej a zábavnej línie mediálneho textu. Prvky infotainmentu, teda tendencie označujúcej vlastnosť mediálnych textov, v ktorých sa mód prezentácie stáva dôležitejším, než samotný obsah (Thussu, 2007, s. 8), sa vo vysielaní priamych prenosov z cyklistiky objavujú pravdepodobne preto, aby vyvážili vážnosť samotných pretekov a zdynamizovali divácky zážitok¹⁷. Tendenciu zatriktívniť vysielanie cyklistických pretekov potvrdzuje aj pred priamymi prenosmi pravidelne vysielané pásmo kulinárskych reportáží Chut'ovky z Tourovky (prvý raz vysielaná v roku 2015)¹⁸.

¹⁷ Samozrejme, prerušenie priameho prenosu reportážou, pričom preteky pokračujú „akoby“ bez prítomnosti kamier, je z diváckeho hľadiska vítané iba v takých častiach prenosu, ktoré neohrozujú gradačný potenciál športového naratívu. To znamená, že zhruba posledných 30 km už médiá priamy prenos spravidla neprerušujú. Samozrejme, výnimky možno nájsť vo vysielaní komerčných staníc, ktoré pomerne často vysielajú reklamné bloky aj 20 km pred cieľom (napr. Eurosport).

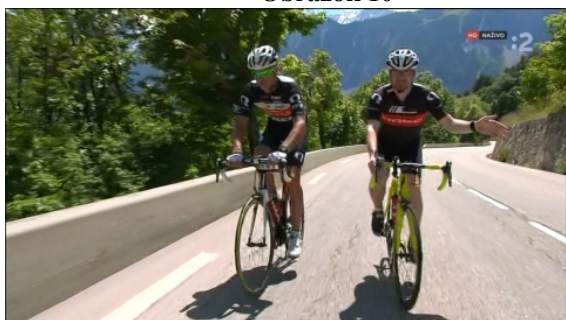
¹⁸ Je všeobecne známe, že v súčasnosti sa v slovenských televíziách vysiela pomerne veľa kulinárskych relácií. Dané pásmo len podčiarkuje ich obľúbenosť a odzrkadľuje komplexnosť priameho športového prenosu.

Obrázok 10

Obrázok 11

Obrázok 12

Obrázok 13

Tretiu skupinu reportáží tvoria **prebrané¹⁹ reportáže súvisiace s dianím na danom podujatí**. Ide o prekladané reportáže zložené z aktuálnych, ale i archívnych materiálov francúzskej réžie. Reportáže francúzskej réžie sa zameriavajú najmä na historické súvislosti jednotlivých etáp, ale aj na akcentovanie ľudského výkonu a nezabudnuteľných okamžikov TdF. Z formálneho hľadiska treba pripomenúť, že tieto reportáže boli vysielané v dvojexpozícii. Televízni diváci teda mali možnosť sledovať prenos naďalej, avšak len v malom okne v ľavej časti obrazovky a bez komentára.

Francúzska réžia posilňuje autenticitu priameho prenosu okrem reportáží aj reportážnymi správami podávanými cez rádiovú linku, ktorú využíva najčastejšie profesionál z médií, aby podal aktuálne hlásenie o dianí na trati alebo v tíme. V niektorých prípadoch cez túto linku komunikujú priamo športoví riaditelia jednotlivých tímov, aby objasnili priebeh pretekov (obr. 13, hovor cez rádiovú linku signalizuje mikrofón v ľavom hornom rohu obrazu).

Počas priamych prenosov spolukomentátor (vždy odborník z oblasti cyklistiky) prednášal aj vopred pripravené informácie o prírodných pozoruhodnostiach, kultúrnych pamiatkach, ale aj osobnostiach, ktoré boli späté s trasou konkrétnej etapy (pozri obr. 14 a obr. 15). Možno tu hovoriť o posilňovaní cestopisnej línie priameho televízneho prenosu. Vo vysielaní cyklistických prenosov ide o sprievodný jav, vychádzajúci z otvorenosti prírodných a kultúrnych scenérií. Jeho náučný, propagačný, prípadne oddechový ráz, paradoxne, môže odvádzať pozornosť diváka od dôležitosti samotného aktu pretekov.

¹⁹ Prebrané z hľadiska RTVS.

Obrázok 14

Obrázok 15

Posilňovanie interaktivity v priamom televíznom prenose z cyklistiky

Atraktívnou súčasťou priamych televíznych prenosov z cyklistiky sa vo vysielaní RTVS stávajú aj interaktívne prvky. Interaktivitu tu chápeme ako vlastnosť médií, ktorá umožňuje „prijemcovi nielen bezprostredne reagovať na prijatú informáciu, ale vstupovať aj do jej tvorby“ (Rusnák, 2009, s. 144). Za interaktívne prvky v štruktúre priamych prenosov možno považovať **otázky televíznych divákov prostredníctvom elektronickej pošty** (obr. 16) a **pravidelnú sms súťaž** o ceny cyklistického charakteru (obr. 17, ceny napríklad: sedlo, brzdy, pedále a pod.).

Obrázok 16

Obrázok 17

Odpovede na divácke otázky možno vo vzťahu k dramaturgickej štruktúre priameho prenosu označiť za edukačný nástroj pútania pozornosti. Otázky divákov vo všeobecnosti mierili buď na práve prítomného hosťa, alebo na cyklistiku ako na relatívne neznámy šport pre televízneho diváka na Slovensku. Komentátori a hostia často odpovedali na otázky vo vzťahu k týmto oblastiam:

1. pravidlá a organizovanie cyklistiky (napríklad *Koľko tímov sa zúčastňuje na pretekoch?; Prečo sa na pretekoch zúčastňujú práve tieto tímy?; Čo znamenajú tie farebné tričká vedúcich pretekárov v jednotlivých súťažiach?; Kde je nejaký rozhodca?; Čo a ako často jedávajú cyklisti?* a pod.),

2. stratégia a taktika zaužívaná v cyklistickom športe a technologické otázky (napríklad *Prečo sa tí dvaja cyklisti vydali do úniku, keď je jasné, že ho nezvládnu?; Prečo pelotón necháva pretekárov uniknúť?; Na akých prevodoch jazdia cyklisti?; To naozaj existujú v cyklistike cyklisti, ktorí ostatným nosia vodu?; Prečo Saganovi nepomôžu v záverečnom špurte jeho tímoví kolegovia?; Načo je tak veľa jazdcov v jednom tíme?*; a pod.),

3. ekonomické podmienky súvisiace s cyklistikou (napríklad *Koľko stojí taký bicykel?; Koľko zarábajú cyklisti?; Aké odmeny čakajú na cyklistov pretekajúcich na Tour de France?* a pod.).

Pravidelnú sms súťaž možno označiť za štandardný nástroj zvyšovania atraktivity priameho televízneho prenosu. Na konci každého prenosu komentátori oznámili aktuálneho víťaza dennej súťaže, pričom každý zúčastnený súťažiaci bol v posledný deň pretekov zaradený do súťaže o hlavné ceny.²⁰

Na záver

Cyklistické prenosy možno označiť z pohľadu ich charakteru za viacrozmerne, pestré, zdá sa však, že niektoré z ich aspektov možno označiť i za kontrastujúce. Na konci priameho prenosu síce predstúpi pred televíznych divákov víťaz (obr. 18), čo je pomerne závažná udalosť, no na ceste za jeho dekorovaním je dostatok priestoru aj na uvedenie kreatívnych výtvorov človeka, ktoré majú diváka primárne zabaviť (obr. 19).

Obrázok 18

Obrázok 19

Je zreteľné, že vyššie uvedené dramaturgické zásahy do štruktúry vysielania priamych prenosov z cyklistiky sú v súlade so snahou médií dopriať televíznym divákovi viac, často kontrastujúcich, rozmerov jednej mediálnej udalosti. Navyše, nie je náhoda, že jednotlivé prvky sledovaných televíznych prenosov poukazujú na trend spočívajúci v budovaní ilúzie o „bytí na mieste“. Veď aj D. Rowe (2008, s. 173) v súvislosti s charakterom priamych športových prenosov uvádza, že na diaľku sledovaný priamy prenos je v podstate kompenzáciou za neexistenciu zmyslovej skúsenosti s pohybujúcim sa davom, za nemožnosť nasávania atmosféry, pohľadov a pachov priamo na mieste konania jedinečnej udalosti. Televízia teda, aby danú absenciu nahradila, konfrontačnú líniu prenosu²¹ dopĺňa oddychovou líniou, ktorá rozmer priameho prenosu obohacuje prevažne reportážami, až vzniká dojem, že priamy prenos je autentickjší, než samotná účasť diváka v publiku pretekov. Vyššie menované trendy vlastne iba potvrdzujú chápanie vysielania mediálneho športu ako tendencie ponúkať mediálne udalosti vo forme šablóny „confrontainment“ (porov. Sullivan, 2006, s. 137), prepájajúc prvky dramatického konfliktu a televíznej zábavy.

Zvyšovanie autentickosti dramaturgicky podmieneným zaradovaním pôvodných či prebraných reportáží odráža tendencie mediálneho publika byť v neustálom pohybe, v neustálom bezprostrednom dotyku s dianím. Posilňovanie interaktivity v štruktúre priamych televíznych prenosov zasa predpokladá široký manévrovací priestor pre možné budúce zvyšovanie komplexnosti bloku priameho televízneho prenosu dotváraného televíznymi divákmi.

²⁰ Podobnú súťaž každoročne organizuje aj česká verzia športovej stanice Eurosport.

²¹ Konfrontácia ako konfliktné postavenie jedného súpera proti druhému.

Literatúra:

BOYLE, Raymond – HAYNES, Richard: *Power Play. Sport, the Media and Popular Culture*. Edinburgh University Press 2009.

MERGEŠ, Jozef: *Komunikačno-lingvistická analýza prezentácie futbalu v televíznom prostredí: Dizertačná práca*. Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove 2013a.

MERGEŠ, Jozef: *Priamy športový prenos ako sociálno-komunikačná a mediálna udalosť*. In: 8. študentská vedecká konferencia – Zborník plných príspevkov. Eds. M. Ološtiak – M. Chovanec. Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove 2013b, s. 914 – 922.

RANEY, A. Arthur: *Why we watch and enjoy mediated sports*. In: *Handbook of sports and media*. Eds. J. Bryant – A. A. Raney: *Why We Watch and Enjoy Mediated Sports*. Routledge 2006, s. 313 – 329.

ROWE, David: *Sport, culture and the media*. London: Open University Press 2008.

RUSNÁK, Juraj: *Textúry elektronických médií – Vývoj a súčasný stav*. Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove 2009.

SEKOT, Aleš: *Sociologické problémy sportu*. Praha: Grada 2008.

SULLIVAN, B. David: *Broadcast Television and the game of packaging sports*. In: *Handbook of Sports and Media*. Eds. J. Bryant – A. A. Raney: *Why We Watch and Enjoy Mediated Sports*. Routledge 2006, s. 131 – 145.

TdF: Chris Froome aj riaditeľ Tour sa zhodujú: *Za problémy môžu médiá*. online [citované: 2015-10-17]. Dostupné na: <http://aktualne.atlas.sk/tdf-chris-froome-aj-riaditel-tour-sa-zhoduju-za-problemy-mozu-media/sport/ostatne/>

THUSSU, K. Daya: *News as entertainment. The rise of global infotainment*. London: Sage 2007.

TIMKO, Lukáš: *MSR a ČR sa dostanú do televízie, priamy prenos odvysiela Dvojka RTVS*. [online] [citované: 2015-10-17]. Dostupné na: <http://www.cycling-info.sk/slovensko-a-slovaci-clanky/2452-msr-a-cr-sa-dostanu-do-televizie-priamy-prenos-odvysiela-dvojka>

Použité obrázky:

obrázok 7 [online] [citované: 2015-10-17]. Dostupné na:

http://hopeeternal.files.wordpress.com/2013/07/img_4949-le-mont-ventoux.jpg

obrázky 1 – 6 a obrázky 8 – 19: zhotovené pre potreby štúdie z nahrávok priamych prenosov RTVS

Summary

On dramaturgy of cycling direct sports broadcasting

Cycling Sport is reflected increasingly in recent years by Slovak media environment. In the last five years RTVS program includes coverage of the Le Tour de France and world championships in cycling. Direct sport broadcasting of cycling is specific from dramaturgical perspective compared to other direct broadcasting, for example to collective games like football. In the structure of cycling live broadcasting one can see a number of elements that enhance the authenticity and interactivity of live coverage. Increasing of authenticity by broadcasting original or transposed reports reflects the tendency of media audiences to be in constant motion, in constant contact with immediate action. In turn, strengthening of interactivity in the structure of direct television broadcasting implies a wide margin of

maneuver for possible future increasing complexity of direct sports-broadcasting block with the completion by television spectators.

Štúdia vznikla v rámci riešenia grantového projektu VEGA 1/0164/15 Interdisciplinárna analýza športového komunikačného registra.